

ТЕМА 7

ВИТРАТИ НА ВИРОБНИЦТВО ТА РЕАЛІЗАЦІЮ ПРОДУКЦІЇ

ПЛАН

1. Загальна характеристика витрат на виробництво та їх класифікація.
2. Собівартість продукції: види, показники та методи визначення.
3. Управління витратами виробництва.

САМОСТІЙНО

- джерела фінансування витрат на виробництво і реалізацію продукції;
- зміст і методи оперативного аналізу витрат на виробництво та збут продукції.

1. Витрати – це зменшення економічних вигод у вигляді вибуття активів або збільшення зобов'язань, які призводять до зменшення власного капіталу.

Згідно з Податковим кодексом, витрати – це сума будь-яких витрат платника податку у грошовій, матеріальній або нематеріальній формах, здійснюваних для провадження господарської діяльності платника податку, в результаті яких відбувається зменшення економічних вигод у вигляді вибуття активів або збільшення зобов'язань, внаслідок чого відбувається зменшення власного капіталу (крім змін капіталу за рахунок його вилучення або розподілу власником).

Величина спожитих
виробничих
факторів

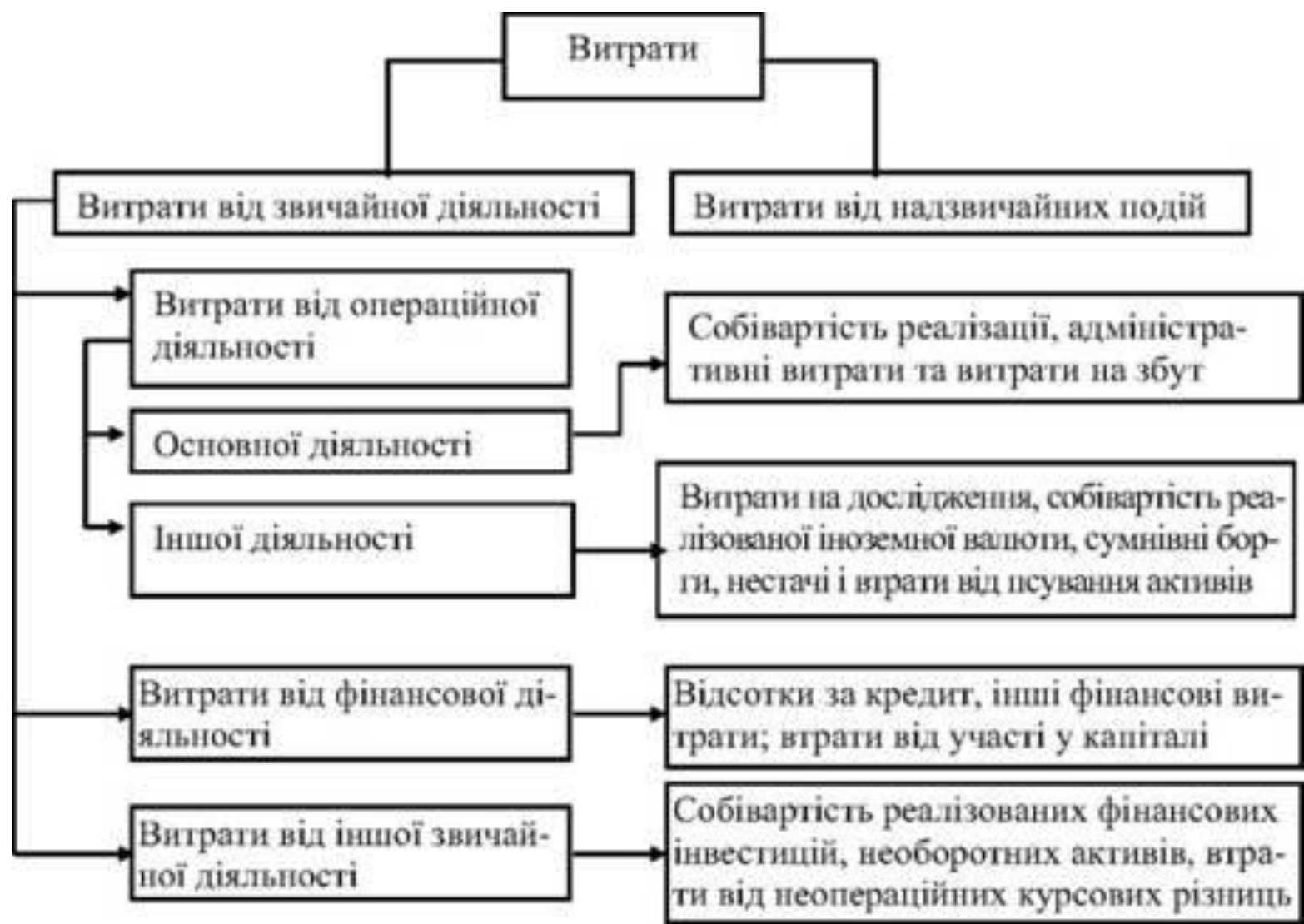
визначається у
грошовому

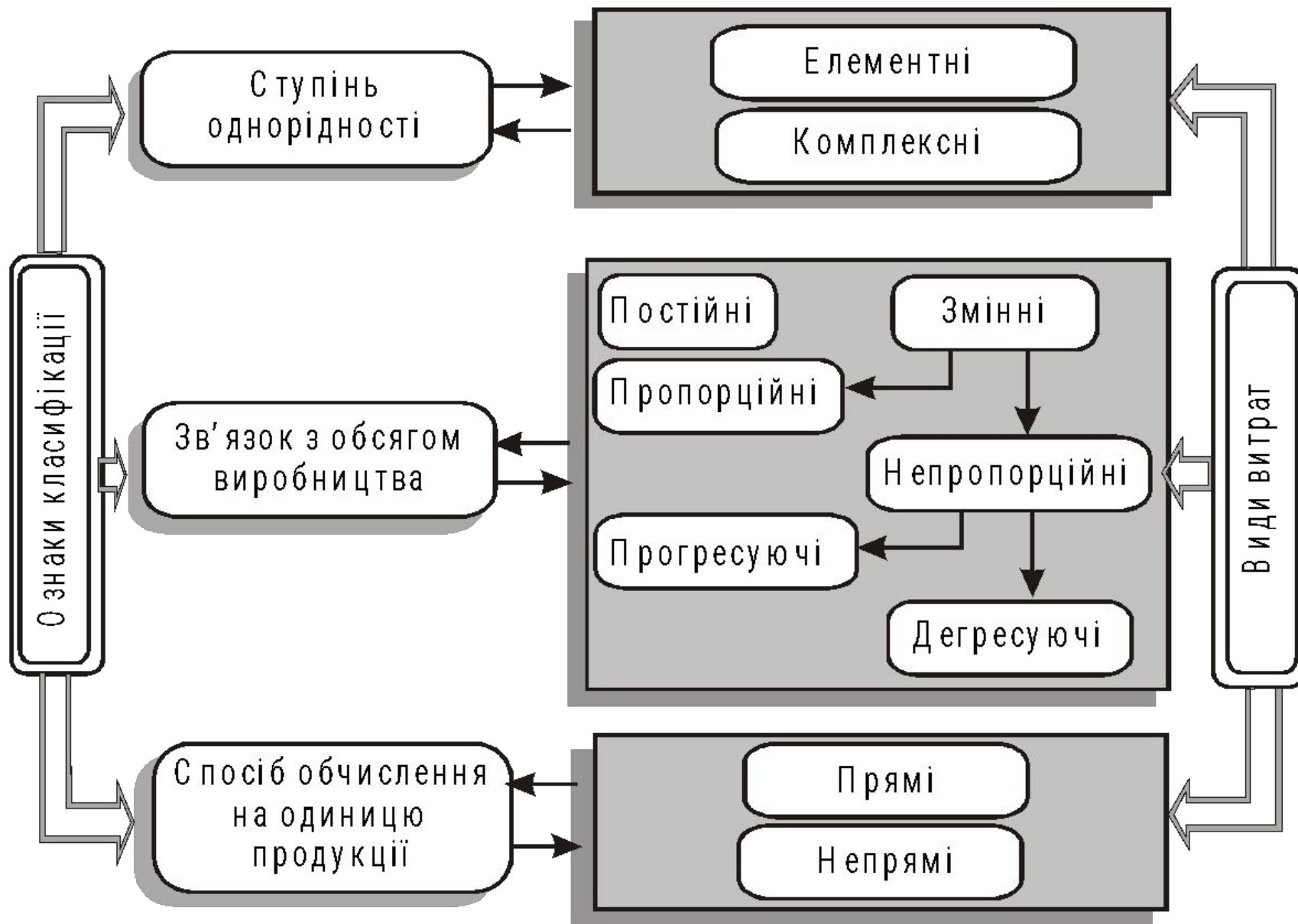
відображенні

Визначають обсяг
спожитих
матеріальних,
трудових, фінансових
ресурсів

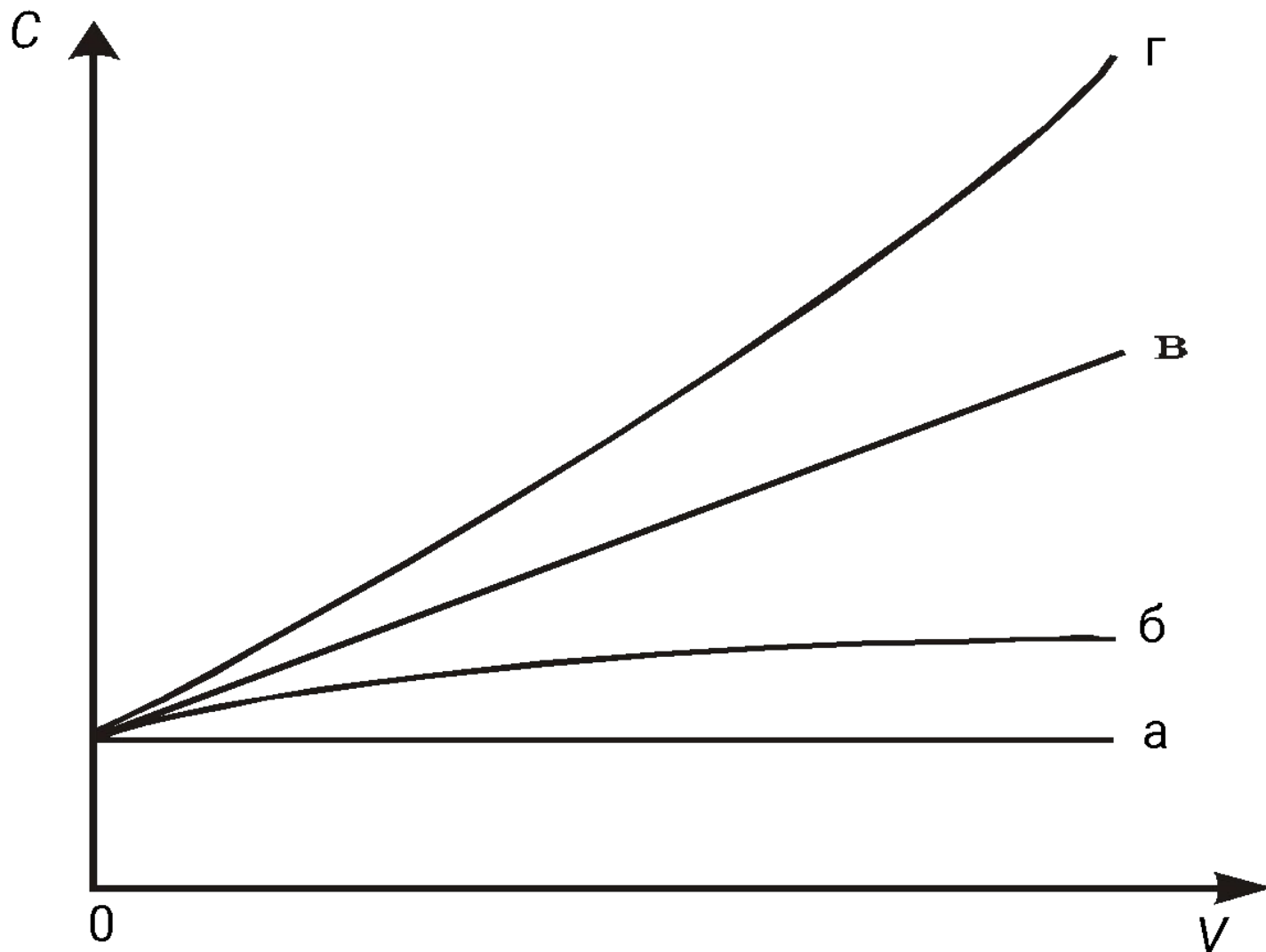
Витрати

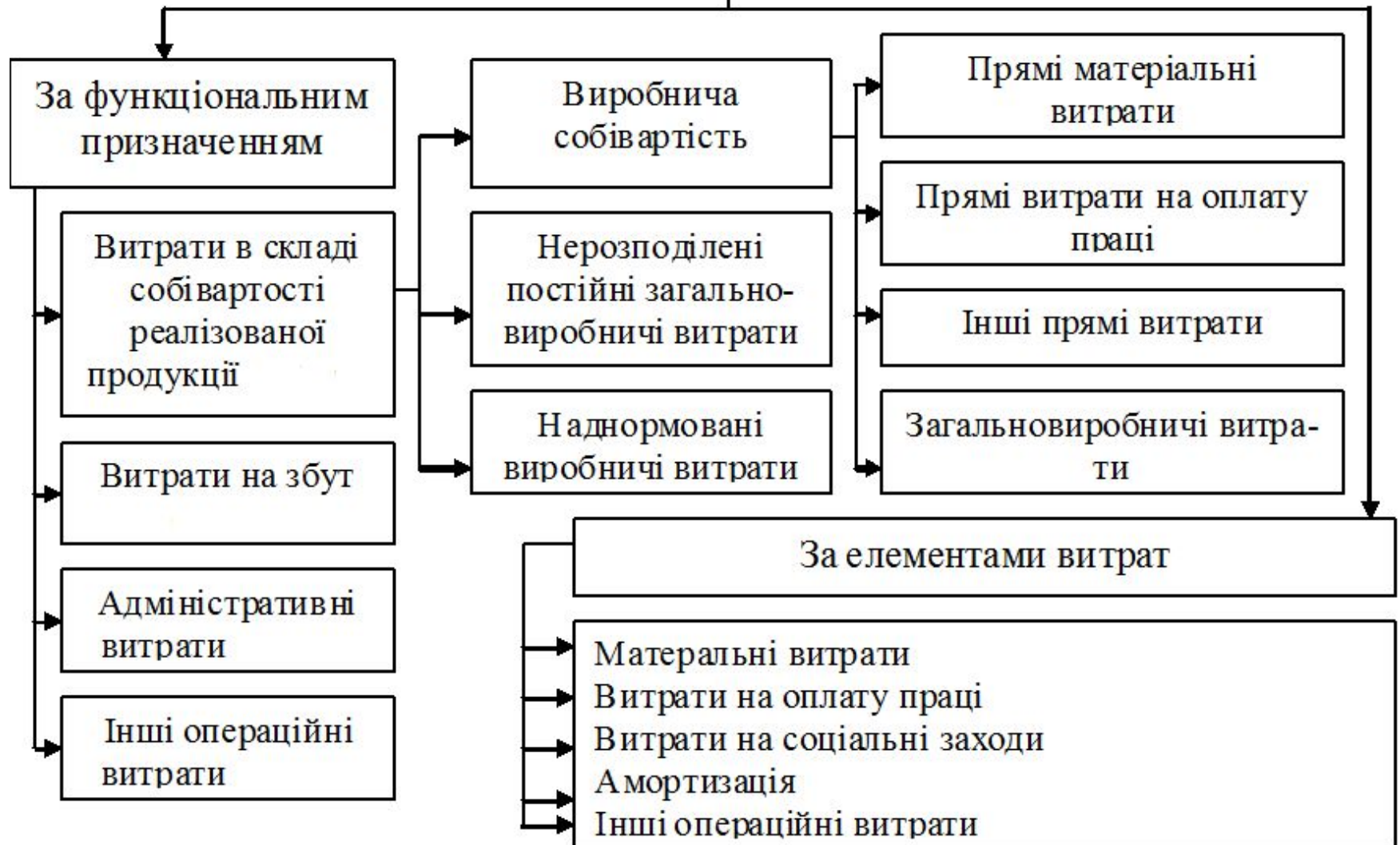

**Типова класифікація витрат підприємства (організації)
за окремими ознаками**

Динаміка витрат (C) залежно від обсягу виробництва (V):
а) постійних; б) дегресуючих; в) пропорційних;
г) прогресуючих.

Витрати підприємства в процесі операційної діяльності

Витрати

```
graph TD; A[Витрати] --> B[Поточні витрати]; A --> C[Довгострокові (інвестиційні)];
```

Поточні витрати, пов'язані з вирішенням тактичних задач:

- закупівля сировини та матеріалів;
- їх транспортування та зберігання;
- обслуговування матеріально-технічної бази;
- утримання персоналу;
- тощо

Довгострокові (інвестиційні), пов'язані з вирішенням стратегічних задач:

- будівництво, реконструкція чи придбання нових виробничих приміщень;
- придбання нових машин, обладнання;
- придбання нематеріальних активів, що обслуговують виробничо-збутові процеси;
- тощо

Витрати

```
graph TD; A[Витрати] --> B[Зовнішні – є грошовими платежами постачальникам ресурсів: оплата сировини, матеріалів, палива, заробітна платня, амортизаційні відрахування та ін.]; A --> C[Внутрішні – мають неявний, імпліцитний характер. Вони відбивають використання у виробництві ресурсів, які належать власникам підприємства: земля, приміщення, особиста праця, нематеріальні активи, за які це підприємство формально не платить]; B --> D[Бухгалтерські витрати]; C --> D; D --> E[Економічні витрати – усі види виплат підприємства постачальникам за ті ресурси, що були використані];
```

Зовнішні – є грошовими платежами постачальникам ресурсів: оплата сировини, матеріалів, палива, заробітна платня, амортизаційні відрахування та ін.

Внутрішні – мають неявний, імпліцитний характер. Вони відбивають використання у виробництві ресурсів, які належать власникам підприємства: земля, приміщення, особиста праця, нематеріальні активи, за які це підприємство формально не платить

Бухгалтерські витрати

Економічні витрати – усі види виплат підприємства постачальникам за ті ресурси, що були використані

2. Собівартість продукції

представляє виражені в грошовій формі поточні витрати підприємства на підготовку до виробництва, виготовлення і реалізацію продукції (робіт, послуг).

Собівартість продукції як економічна категорія є грошовим виразом витрат на виробництво та реалізацію продукції.

СОБІВАРТІСТЬ

комплексний економічний показник, який об'єднує в собі витрати уречевленої праці, тобто витрати на спожиті засоби виробництва, й витрати живої праці, тобто витрати на заробітну платню робітників підприємств, а також частину чистого прибутку суспільства, яка призначена на соціальне страхування, утримання пенсіонерів, безробітних та медичне страхування

важливий узагальнюючий показник, який характеризує ефективність роботи підприємства. У ній відбиваються всі сторони виробничо-господарської діяльності фірми

служує базою ціни товару та її нижньою межею для виробника, щоб забезпечити процес відтворення виробництва. Підприємство не може встановлювати ціну, нижчу за собівартість, бо в такому разі воно матиме збитки

Ця економічна категорія соціальність продукції виконує ряд найважливіших функцій:

- урахування і контроль усіх витрат на випуск і реалізацію продукції;
- є базою для формування цін на продукцію підприємства, розрахунку прибутку і рентабельності;
- економічне обґрунтування доцільності вкладення реальних інвестицій на реконструкцію, технічне переозброєння і розширення діючого підприємства;
- служить одним із показників ефективності виробництва, у частині спожитих ресурсів;
- визначення оптимального обсягу випуску продукції підприємством;
- використовується при економічному обґрунтуванні прийняття управлінських рішень

З економічних і соціальних позицій значення зниження собівартості для підприємства полягає в наступному:

- у збільшенні прибутку, що залишається в розпорядженні підприємства, а отже, у появі можливості не тільки в простому, але і розширеному відтворенні;
- у появі більшої можливості для матеріального стимулювання робітників і рішення багатьох соціальних проблем колективу підприємства;
- у поліпшенні фінансового стану підприємства і знижені ступеня ризику банкрутства;
- у можливості зниження ціни реалізації на свою продукцію, що дозволяє значною мірою підвищити конкурентоздатність продукції і збільшити обсяг продажів.

Види собівартості

У залежності від **часу формування витрат** розрізняють:

Планова собівартість передбачає попереднє планування і розраховується на основі раніше досягнутого рівня витрат з урахуванням зниження, що передбачається.

Звітна (фактична) собівартість характеризує фактичний рівень витрат за минулий (звітний) період.

Кошторисна собівартість характеризує витрати на виробництво виробу або замовлення, що виконують у разовому порядку.

У залежності від **місця формування витрат** розрізняють:

Виробнича собівартість - витрати на виробництво продукції у межах усього підприємства.

Повна собівартість - складається з витрат на виробництво і реалізацію продукції.

По **тривалості розрахункового періоду** розрізняють собівартість:

- місячну;
- квартальну;
- річну.

Методи визначення собівартості продукції

1. Кошторисні. Собівартість товарної продукції визначають, додаючи до суми кошторису інші витрати, що відносяться на собівартість.

2. Підсумовування попередньо визначеної собівартості окремих виробів:

$$C = \sum_{i=1}^n C_i \times Q_i ,$$

де C – загальна собівартість товарної продукції; n – кількість найменувань продукції; C_i – собівартість одиниці продукції; Q_i – загальний обсяг виробництва продукції i -го виду.

3. Пофакторний метод, за яким визначають собівартість продукції з урахуванням впливу різноманітних чинників на її формування.

$$C = C_0 \pm \sum_{j=1}^m \Delta C_j ,$$

де C_0 – собівартість планового обсягу товарної продукції за рівнем витрат базового (минулого) періоду. Така собівартість називається розрахунковою; m – кількість факторів, які впливають на собівартість продукції в плановому періоді; ΔC_j – зміна собівартості під впливом різноманітних факторів.

Зміна собівартості під впливом організаційно-технічних факторів

$$\Delta C = (C_2 - C_1) \times Q_2$$

C_2, C_1 - витрати на одиницю продукції відповідно після і до впровадження заходів

Q_2 - обсяг виробництва даної продукції після впровадження заходів у плановому періоді

Відносна зміна умовно-постійних витрат у плановому періоді

$$\Delta V_{\text{пост}} = C_{\text{пб}} \times \frac{V_{\text{пост}} - V}{100}$$

$C_{\text{пб}}$ – абсолютна сума умовно-постійних витрат у базовому періоді

$V_{\text{пост}}, V$ – зміна в плановому періоді відповідно обсягу виробництва і умовно-постійних витрат, %

3. Управління витратами – це процес цілеспрямованого формування витрат щодо їхніх видів, місць та носіїв за постійного контролю рівня витрат і стимулювання їхнього зниження.

Система управління витратами має функціональний та організаційний аспекти:

- пошук і виявлення чинників економії ресурсів;
- нормування витрат ресурсів;
- планування витрат за їхніми видами;
- облік та аналіз витрат;
- стимулювання економії ресурсів і зниження витрат.

Управління витратами на підприємстві передбачає їхню диференціацію за місцями та центрами відповідальності.

Місце витрат - це місце їхнього формування (робоче місце, група робочих місць, дільниця, цех).

Під центром відповідальності розуміють організаційну єдність місць витрат з центром, відповідальним за їхній рівень.

Поділ витрат на змінні (пропорційні) та постійні уможлиблює визначення їхньої **загальної суми** за певний період за формулою

$$B = B_{\text{зм}}Q + B_{\text{пост}}$$

де **B** – загальні (сукупні) витрати;

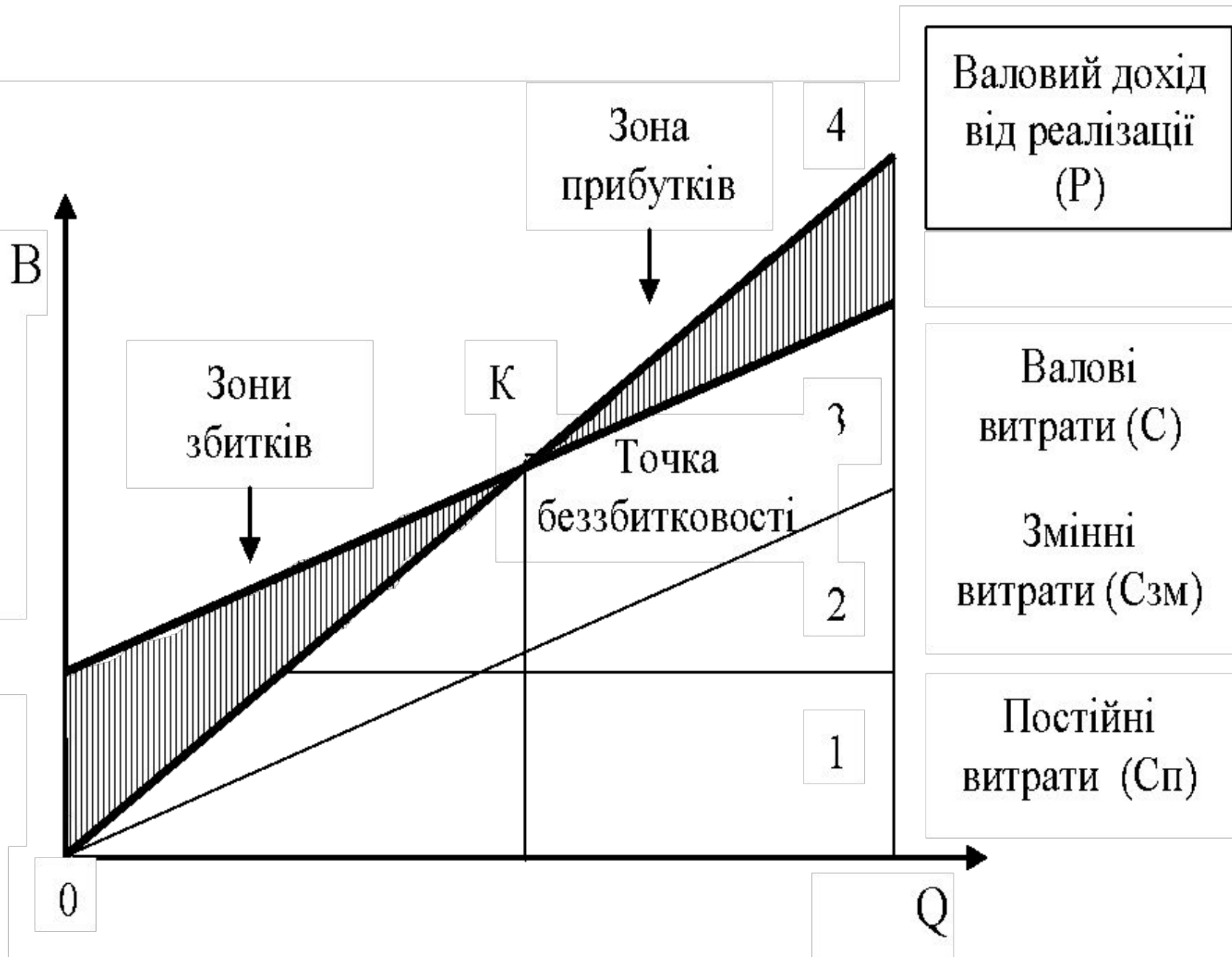
B_{зм} – змінні витрати на одиницю продукції;

Q – обсяг виробництва продукції у натуральному виразі;

B_{пост} – постійні витрати за даний період.

Загальні витрати на одиницю продукції (В_{од}) можна визначити за формулою

$$B_{\text{од}} = B_{\text{зм}} + \frac{B_{\text{пост}}}{Q}$$

Точка беззбитковості
визначається за формулою:

$$Q_{\text{кр}} = \frac{V_{\text{пост}}}{Ц - V_{\text{зм}}} \quad , \text{ натур. од.},$$

де $Ц$ – ціна одиниці продукції.